

Comparison Between T and Traditional Networks on Students ' Political Socialization

Teza Jalaly (Ph. D.)¹

Siyamak Bagheri (Ph. D.)²

Mostafa Barzkar³

Abstract

There are different factors in political socialization process. Today, vertical and horizontal expansion of virtual social networks and internet has caused this new communicative process to be considered as a new factor in parallel with other factors in community 's Sociability (problem). Therefore, the purpose of this study is to explore the effectiveness of the new network in the sociability compared to the traditional grid. the method of achieving this goal is survey. the population consisted of all undergraduate students of humanities in central tehran university. The sample size was estimated 384 by using cochran formula. Data were collected through a researcher-made questionnaire (research method). The main finding of this research is that the modern network affects all of the main components of political Society (recognition of political system, recognition of political faces, political values, political trust and political participation) in the direction of informal sociability; but the traditional network has more influence in the formal sociability (research findings). Although virtual social networks have more influence on some components of political socialization, the traditional network (family and school) has not lost its function in society and in some components, such as political trust, have more influence on virtual social networks (result).

Keywords: *Society, Political Socialization, Virtual Social Networks, Traditional Family Network, Traditional School network.*

-
1. Assistant Professor of Political Science. Central Tehran Branch. Islamic Azad university. Tehran. Iran
 2. Associate Professor, Department of Political Science, Imam Sadiq (AS) Institute of Islamic Sciences, Qom, Iran
 3. Correspondent Author: PhD student in political science. Central Tehran Branch. Islamic Azad university. Tehran. Iran

مقایسه تأثیرگذاری شبکه‌های نوین و سنتی بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان

رضا جلالی*، سیامک باقری**

مصطفی برزکار***

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۲۰

چکیده

در فرآیند جامعه‌پذیری سیاسی عوامل مختلفی نقش دارند. امروزه گسترش عمودی و افقی شبکه‌های اجتماعی مجازی و اینترنت باعث شده تا این فناوری ارتباطی نوین به عنوان عاملی جدید به موازات سایر عوامل در جامعه‌پذیری جوامع مطرح شود. از این رو، هدف مطالعه حاضر، کشف میزان تأثیرگذاری شبکه نوین بر جامعه‌پذیری نسبت به شبکه سنتی است. روش دستیابی به این هدف پیمایشی است. جامعه آماری شامل همه دانشجویان کارشناسی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه آزاد تهران مرکزی است که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۴ نفر برآورد شده است. داده‌ها از طریق پرسشنامه محقق ساخته گردآوری شده است. یافته اجمالی این پژوهش این است که شبکه‌های نوین در همه مؤلفه‌های اصلی جامعه‌پذیری سیاسی (شناخت نظام سیاسی، شناخت چهره‌های سیاسی، ارزش‌های سیاسی، اعتماد سیاسی و مشارکت سیاسی) بر جامعه‌پذیری غیررسمی تأثیرگذار است. اما شبکه سنتی بر جامعه‌پذیری رسمی تأثیرگذاری بیشتری دارد. گرچه شبکه‌های اجتماعی مجازی در برخی از مؤلفه‌های جامعه‌پذیری سیاسی تأثیرگذاری بیشتری دارند، اما شبکه سنتی (خانواده و مدرسه) کارکرد خود را در جامعه‌پذیری از دست نداده و در برخی از مؤلفه‌ها همچون اعتماد سیاسی تأثیرگذاری بیشتری از شبکه‌های اجتماعی مجازی دارد.

کلیدواژه‌ها: جامعه‌پذیری، جامعه‌پذیری سیاسی، شبکه‌های اجتماعی مجازی، شبکه سنتی خانواده، شبکه سنتی

مدرسه.

*. استادیار واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

** دانشیار پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام، قم

*** نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

جامعه‌پذیری سیاسی از جمله شقوق جامعه‌پذیری است که توسط نظام‌های سیاسی و برای هماهنگ کردن مردم و بخصوص نسل جدید با ارزش‌ها و هنجارهای خود پیگیری می‌شود. چرا که فرایند جامعه‌پذیری سیاسی را باعث ماندگاری خود می‌دانند. بنابراین در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی، افراد با پذیرش نقش سیاسی آشنا می‌شوند و بدین ترتیب ارزش‌ها و هنجارهای نظام مستقر این‌گونه حفظ و تقویت می‌شود

جامعه‌شناسان عواملی را که در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی نقش دارند از منظرهای مختلف تقسیم‌بندی کرده‌اند؛ تقسیم‌بندی اولیه و ثانویه که خانواده، مدرسه و گروه همسالان را عوامل اولیه و سایر عوامل از جمله رسانه‌های ارتباط جمعی، نهادهای صنفی و سیاسی و نهاد دین و شبکه‌های اجتماعی را به عنوان عوامل ثانویه نامگذاری کرده‌اند، اما از منظر دیگر می‌توان عوامل را به سنتی و مدرن تقسیم نمود. در این تقسیم‌بندی منظور از عوامل سنتی عواملی است که تا قبل از ظهور شبکه‌های اجتماعی مجازی برای جامعه‌پذیری سیاسی مورد استفاده نظام‌های سیاسی بودند و بالاخره عوامل نوین که شامل ابزارهایی است که حاصل رشد فناوری‌های نوین و بخصوص وب دو است که شبکه‌های اجتماعی مجازی یکی از مهم‌ترین آنهاست.

گرچه نظام‌های سیاسی تلاش می‌کنند که از عوامل جامعه‌پذیری در اختیار خود که اغلب رسانه‌های سنتی هستند، فرهنگ و ارزش‌های سیاسی رسمی و منطبق با ارزش‌های مورد تأیید خود را به جامعه انتقال دهند و آنها را نهادینه کنند. اما به نظر محققان فناوری‌های ارتباطی نوین گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی معادله عوامل جامعه‌پذیری را بر هم زده‌اند. به عبارتی با فرارسیدن عصر فناوری‌های نوین ارتباطی و گسترش فراگیر آن که به دنبال خود مفاهیم جدیدی چون واقعیت مجازی، فضای سایبر و... را به همراه آورده تغییر و تحولات زیادی در زندگی بشر ایجاد شد و ما را با جهان جدیدی مواجه کرد. جهانی که در آن متفاوت می‌اندیشیم، می‌نویسیم، می‌خوانیم و ارتباط برقرار می‌کنیم و به طور کلی جهانی که در آن متفاوت زندگی می‌کنیم. در چنین جهانی که برقراری ارتباط بین افراد مختلف که هزاران کیلومتر با یکدیگر فاصله دارند در چند ثانیه اتفاق می‌افتد و تبادل میلیون‌ها پیام و مطلب از جمله مختصات آن است، همه عرصه‌های زندگی بشر را تحت تأثیر خود قرار داده است که در شکل‌دهی به هویت نقش دارند. به طوری

که حتی بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جوامع هم تأثیر گذارند. امروزه با توجه به نقشی که این عوامل در ابعاد مختلف زندگی بشر داشته‌اند، نمی‌توان آنها را در مسئله جامعه‌پذیری سیاسی نادیده گرفت.

جامعه ایران نیز از این تحولات مستثنی نیست. امواج این تغییر و تحول عظیم در حوزه فناوری ارتباطات و گسترش شبکه‌های اجتماعی در کشور ما نیز طی سال‌های اخیر سرعت فزاینده‌ای به خود گرفته به حدی که به نظر می‌رسد تأثیر عوامل سنتی (خانواده، مدرسه، احزاب سیاسی، نهاد دین و...) را در جامعه‌پذیری سیاسی به چالش کشیده و از آنها سبقت گرفته است. نکته راهبردی این تحول آن است که انتقال ارزش‌ها و هنجارهای انقلاب اسلامی بخصوص در گام دوم انقلاب به نسل‌های جدید بسیار حائز اهمیت است. نسلی که از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشترین استفاده را می‌کند در این مورد با چالشی روبه‌روست که شبکه‌های اجتماعی مجازی در جامعه ایران ارزش‌ها و محتوای غربی دارند که می‌توانند ارزش‌ها و فرهنگ سیاسی حاکم را با چالش مواجه کنند. از این رو، فهم میزان تأثیرگذاری عوامل جامعه‌پذیری سیاسی برای نحوه مواجهه با این موضوع ارزش راهبردی دارد.

البته مطالعات مختلفی مانند تحقیقات حاضری و شریفی (۱۳۸۸)، عبدالهیان و همکاران (۱۳۸۸) و احمد پور ترکمانی (۱۳۹۷) درباره تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر جامعه‌پذیری و جامعه‌پذیری سیاسی انجام شده است. اما در آنها تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی با شبکه سنتی در جامعه‌پذیری سیاسی جوانان ایران مقایسه نشده است. اهمیت این مطالعه در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری درست و واقعی در مورد شبکه‌های اجتماعی مجازی و وضعیت‌شناسی عوامل خانواده و مدرسه است. از این رو، مسئله اصلی این پژوهش، کشف رابطه بین عوامل جامعه‌پذیری شبکه‌های اجتماعی مجازی و خانواده و مدرسه است تا مشخص شود که کدام یک تأثیر بیشتری بر جامعه‌پذیری سیاسی دارند و علت آن چیست.

سؤال تحقیق

جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان به عنوان قشر جوان در جمهوری اسلامی ایران تا چه میزان متأثر از شبکه‌های اجتماعی در قیاس با شبکه سنتی خانواده و مدرسه است؟

مبانی نظری و ادبیات تحقیق تعریف مفاهیم و اصطلاحات

الف) جامعه‌پذیری: آلن بیرو (۱۳۷۰) در فرهنگ علوم اجتماعی، اجتماعی شدن را فرایندی روانی اجتماعی تعریف می‌کند که بر پایه آن شخصیت اصلی فرد تحت تأثیر محیط و مخصوصاً نهادهای تربیتی، دینی و خانوادگی شکل می‌گیرد. گیدنز تا حدودی تعریف متمایزی از اجتماعی شدن ارائه می‌دهد. او اجتماعی شدن را فرایندی می‌داند که طی آن کودک ناتوان در شیوه‌های فرهنگی که در آن متولد شده است به تدریج به شخصی خودآگاه، دانا و ورزیده تبدیل می‌شود (گیدنز: ۱۳۷۹: ۸۶).

ب) جامعه‌پذیری سیاسی: جامعه‌پذیری سیاسی یکی از ابعاد مهم جامعه‌پذیری است. وجه تمایز اصلی جامعه‌پذیری سیاسی با جامعه‌پذیری به معنای عام و سایر جامعه‌پذیری‌ها، نحوه ارتباط فرد با نهاد سیاست و قدرت است. در این زمینه نخستین بار، تالکوت پارسونز به آن توجه کرده است. پس از آن محققان و نظریه‌پردازان زیادی مانند گابریل آلموند و لوسین پای جامعه‌پذیری سیاسی را مورد مطالعه قرار دادند که از رهگذر این مطالعات تعاریف مختلفی از جامعه‌پذیری سیاسی ارائه شده است.

جدول ۱. تعاریف جامعه‌پذیری سیاسی

تعاریف	نظریه پرداز
وسيله‌ای که به کمک آن افراد معرفت سیاسی یا اطلاعات، ارزش‌های سیاسی یا باورهای اساسی و نگرش‌های سیاسی یا عقایدی را درباره موضوعات معین کسب می‌کنند.	راش (۱۳۷۷)
فرایندی که افراد از طریق آن، عناصری از محیط اجتماعی خود به دست می‌آورند. این عناصر عبارت‌اند از: شناخت در مورد نظام سیاسی، موجودیت و روش کار آن و احساس شایستگی سیاسی	کلمن (به نقل از چیلکوت: ۱۳۷۸)
جریانی است که از طریق آن فرهنگ سیاسی از یک نسل به نسل دیگر منتقل می‌شود.	لانگتون (۱۹۶۹)

مقایسه تأثیرگذاری شبکه‌های نوین و سنتی بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان

تعاریف	نظریه پرداز
عبارت از یادگیری تدریجی هنجارها، ایستارها و رفتار قابل قبول برای یک نظام سیاسی در حال تغییر است.	سیگل (۱۹۶۵: ۱)
روندی توسعه‌ای است که به وسیله آن افراد سمت‌گیری‌های سیاسی و الگوی رفتاری را می‌آموزند.	ایستون به نقل از عالم (۱۳۸۵: ۱۱۷)
فرایندی است که طی آن فرهنگ سیاسی به فرد تزریق می‌شود. فرهنگ سیاسی از نظر وی عبارت است از نظام سیاسی آن گونه که در شناخت‌ها، احساسات و ارزیابی‌های مردم درونی شده است.	آلموند به نقل از پالمرو همکاران (۱۳۷۲: ۱۵۱)
القای تعمدی اطلاعات، ارزش‌ها و شیوه‌های عملی سیاسی به وسیله عوامل نهادی که این مسئولیت رسماً به آنها داده شده است.	فرد گرنیشتاین (۱۹۶۸)
روندی آموزشی و پرورشی است که در جستجوی تلقین ارزش‌ها، هنجارها و سمت‌گیری‌ها در ذهن افراد است به طوری که آنها به نظام سیاسی خود اعتماد کنند.	عالم (۱۳۷۸)
روندی آموزشی است که به انتقال هنجارها و رفتارهای پذیرفتنی نظام سیاسی مستقر از نسلی به نسل دیگر کمک می‌کند.	عالم (۱۳۹۰)
فرایندی است که طی آن رفتار، دانش و نگرش سیاسی فرد شکل می‌گیرد.	گل وردی (۱۳۸۳: ۳۷)
فرایندی است که طبق آن جامعه، گرایش‌ها، نگرش‌ها، دانش‌ها و اطلاعات و خلاصه ارزش‌ها و معیارهای سیاسی خود را از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌کند.	مهرداد (۱۳۷۶: ۱۷)
فرایندی است که طی آن نظام سیاسی، ارزش‌ها، نگرش‌ها، رفتارها و حالت‌های مورد قبول ساخت حاکم را از طریق عوامل گوناگون به افرادی که درون آن نظام زندگی می‌کنند، می‌آموزند.	قوام (۱۳۶۹)
فراگردی که به وسیله آن فرد، دانش و مهارت‌های سیاسی لازم را برای مشارکت مؤثر و فعال در عرصه سیاسی کسب می‌کند.	حسینی و همکاران (۱۳۸۱)

همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، از نظر برخی از محققان در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی هنجارها و رفتارهای مورد پذیرش نظام سیاسی مستقر (فرهنگ سیاسی) به نسل‌های آینده

منتقل می‌شود (عالم، ۱۳۷۳: ۱۱۷). برخی دیگر از محققان بر تثبیت، انتقال و تغییر و تحول فرهنگ سیاسی تأکید دارند (هرمز، ۱۳۶۳: ۸۵).

در مجموع، براساس تعاریف بالا جامعه‌پذیری سیاسی یک فرایند یا جریانی است که از کودکی آغاز می‌شود و تا سنین بالا تداوم می‌یابد. به تعبیر جامعه‌شناسان از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌گردد. تعریفی که از جامعه‌پذیری سیاسی در این مقاله مد نظر است، عبارت از: فرایندی است که به واسطه عوامل متعدد جامعه‌پذیر، آگاهی و آشنایی و گرایش‌های سیاسی افراد نسبت به مقوله سیاست شکل می‌گیرد و رفتارها و واکنش‌های سیاسی متناسب با آن هنگام مواجهه با حوادث، پدیده‌ها، وضعیت‌ها و روندها، تصمیمات سیاسی اتخاذ می‌شود.

بر این اساس، اتفاقی که در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی می‌افتد، انتقال، انطباق، سازگاری، تغییر و تحول، آشنایی، یادگیری هنجارها، ایستارها، ارزش‌ها و نمادها و سمت‌گیری‌های سیاسی است که باورها، نگرش‌ها، گرایش‌ها و شخصیت سیاسی فرد را شکل می‌دهد و واکنش‌های او را در برابر حوادث، پدیده‌ها، وضعیت‌ها و تصمیمات سیاسی تعیین می‌کند.

ج) شبکه‌های اجتماعی مجازی: در متون پژوهشی تعاریف متعددی از شبکه‌های

اجتماعی مجازی ارائه شده است. این تعاریف را می‌توان در دو مقوله اصلی فنی - مهندسی و جامعه‌شناختی - ارتباطی از هم تشخیص داد. در نگاه فنی، این شبکه‌ها محصول برنامه‌های کاربردی مبتنی بر اینترنت هستند که بر بنیادهای فناوریانه وب نسل دوم ساخته شده‌اند^۱ (پیت، ۲۰۱۲: ۲۶۱)، و در نگاه جامعه‌شناختی - ارتباطی، محتوا و روابطی وجود دارد که در نتیجه تعاملات اجتماعی کاربران در بستر فناوری‌های در دسترس مبتنی بر وب ایجاد شده‌اند^۲ (جاگر و جیمز، ۲۰۱۰: ۲۶۴). در واقع یک شبکه اجتماعی مجازی، مجموعه‌ای از سرویس‌های مبتنی بر وب است که این امکان را برای اشخاص فراهم می‌کند تا توصیف‌های عمومی یا خصوصی برای خود ایجاد کنند، با دیگر اعضای شبکه ارتباط برقرار کنند، منابع خود را با آنها به اشتراک بگذارند و از بین توصیف‌های عمومی دیگر افراد برای یافتن اتصالات جدید استفاده کنند^۳ (باوید و الیسون ۲۰۰۷: ۲۱۰) در این پژوهش منظور از شبکه‌های اجتماعی مجازی بستری است که در پلتفرم‌ها و یا پیام‌رسان‌های دو طرفه مانند اینستاگرام، تلگرام، توئیتر، سروش و ایتا تشکیل می‌شود.

1. Pitt

2. Jaeger, P. T., & Grimes

3. Boyd, & Ellison

پیشینه تحقیق

برای بررسی دقیق پیشینه تحقیق، سایت‌های مرجع تحقیقات همچون ایران داک، و فصلنامه‌های معتبر مورد توجه قرار گرفت. جمع‌بندی این است که برخی از تحقیقات مانند مظفری (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان: عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری دانشجویان دکتری به بررسی نقش عوامل جامعه‌پذیری به طور کلی پرداخته است و میزان تأثیر را تطبیق نداده است. برخی از تحقیقات مانند ترکمانی، ازکیا، ساروخانی (۱۳۹۷)، پژوهشی با عنوان: نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در جامعه‌پذیری سیاسی جوانان با تأکید بر دسترس‌پذیری رسانه‌ای و کاربر فعال به نقش عوامل نوین جامعه‌پذیری سیاسی پرداخته‌اند. در برخی از تحقیقات هم عوامل مقایسه شده است ولی تمرکز بر عوامل سنتی بوده است مانند تحقیقی که اسدنژاد (۱۳۹۳) با عنوان: مقایسه نقش خانواده و مدرسه در جامعه‌پذیری دینی دانش‌آموزان انجام داده است.

جدول ۲.

ردیف	نویسنده - سال انتشار	عنوان پژوهش	نتیجه پژوهش
۱	امین مظفری فاروق (۱۳۸۸)	عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری دانشجویان دکتری	متغیرهای در نظر گرفته شده برای جامعه‌پذیری دانشجویان دکتری به میزان اندکی توانسته‌اند ایفای نقش محقق به وسیله دانشجویان دکتری را توضیح دهند.
۲	غلامرضا خواجه سروی (۱۳۹۴)	عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی ایران	استفاده بیشتر از رسانه‌های دولتی باعث جامعه‌پذیری سیاسی بیشتر دانشجویان می‌شود.
۳	اسدنژاد (۱۳۹۳)	مقایسه نقش خانواده و مدرسه در جامعه‌پذیری دینی دانش‌آموزان	خانواده در جامعه‌پذیری دینی دانش‌آموزان بیشتر از مدرسه نقش دارد.
۴	سیدی (۱۳۹۲)	تأثیر مدرسه بر فرایند جامعه‌پذیری دانش‌آموزان شهر گرگان در مقایسه با سایر عوامل اجتماعی شدن	مدرسه توانسته است سیمایی مشروع در نظر دانش‌آموزان داشته باشد و به عنوان عاملی اثرگذار در شکل‌گرفتن ارزش‌های دینی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی معرفی شود.

ردیف	نویسنده - سال انتشار	عنوان پژوهش	نتیجه پژوهش
۵	راسخ (۱۳۹۸)	تأثیر محیط آموزشی و رسانه‌های ارتباط جمعی بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان دانشگاه شیراز	بین سطح تحصیلات و رشته تحصیلی دانشجویان قبل از ورود به دانشگاه و دانشکده‌ای که در آن تحصیل می‌کنند و جامعه‌پذیری سیاسی آنها ارتباط وجود دارد.
۶	حاضری و شریفی (۱۳۸۸)	بررسی تجربه جامعه‌پذیری دانش‌آموزان سال اول و دوم دبیرستان‌های پسرانه شهر تهران و مقایسه آن با دو نسل قبل از خود	حضور در فضای مجازی هم بر فرد جامعه‌پذیر و هم بر دیگر عوامل جامعه‌پذیری تأثیر می‌گذارد.
۷	جعفری و همکاران (۱۳۹۳)	بررسی نقش اینترنت در توسعه سیاسی	اینترنت بستری مناسب برای گسترش مشارکت سیاسی به شمار می‌رود.
۸	عبدالهیان و همکاران (۱۳۸۸)	تبیین رابطه بین کاربری اینترنت و مشارکت سیاسی در ایران	هر چه میزان و کیفیت استفاده از اینترنت بیشتر و بالاتر باشد، سطح مشارکت سیاسی کاربران اینترنت (دانشجویان) نیز افزایش می‌یابد.
۹	ترکمانی، ازکیا، ساروخانی (۱۳۹۷)	نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در جامعه‌پذیری سیاسی جوانان با تأکید بر دسترس‌پذیری رسانه‌ای و کاربر فعال	شبکه‌های اجتماعی مجازی در راستای جامعه‌پذیری سیاسی غیررسمی عمل می‌کنند.

همان‌گونه که در جدول بالا مشاهده می‌شود در زمینه بررسی عوامل تأثیرگذار در جامعه‌پذیری، بررسی تطبیقی تأثیرگذاری عوامل سنتی و تأثیر عوامل نوین بر جامعه‌پذیری سیاسی مطالعات مختلفی انجام شده است. اما از جمله نکاتی که باعث تمایز پژوهش حاضر با تحقیقات گذشته شده است می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تاکنون هیچ مطالعه تطبیقی برای مقایسه تأثیر عوامل نوین و عوامل سنتی بر جامعه‌پذیری سیاسی انجام نشده است.

- با توجه به حوزه نفوذ شبکه‌های اجتماعی مجازی در سال‌های اخیر، مطالعات انجام شده در گذشته به اندازه تحقیقات جدید از این دست، شرایط کنونی را توصیف نخواهد کرد. چرا که جامعه آماری عموماً شامل متولدین دهه ۸۰ است که بیشترین تأثیرپذیری را از شبکه‌های اجتماعی مجازی دارند.
- ارائه مدل معادلات ساختاری برای تبیین رابطه بین متغیرها از دیگر خصوصیات پژوهش حاضر به شمار می‌رود که در تحقیقات گذشته مد نظر نبوده است.
- طبق آنچه که بیان شد، موضوع این تحقیق جدید و بکر است.

مبانی نظری

عوامل جامعه‌پذیری سیاسی همان عواملی هستند که در جامعه‌پذیری دخالت دارند با این تفاوت که این عوامل فرد را با مقوله سیاست و قدرت آشنا و جامعه‌پذیر می‌کند. این عوامل از یک منظر شامل عوامل سنتی و نوین می‌شوند. عوامل سنتی شامل: خانواده، گروه همسالان، نظام آموزشی (مدرسه)، نهادها و آموزه‌های مذهبی، احزاب سیاسی و رسانه‌های ارتباط جمعی است. عوامل نوین شامل: وب یک و وب دو (شبکه‌های اجتماعی مجازی) است. در این تحقیق از عوامل سنتی به خانواده و از عوامل نوین به وب دو توجه شده و میزان جامعه‌پذیری آنها مقایسه می‌شود. خانواده، نخستین نهاد اجتماعی شدن کودکان یا اولین بستری است که در آن فرهنگ سیاسی به نسل‌های جدید منتقل می‌شود که یکی از عوامل بسیار مهم و اثرگذار در جامعه‌پذیری سیاسی محسوب می‌شود. خانواده براساس روابطی تعریف می‌شود که بین همسر و والدین و فرزندان برقرار می‌شود. بنابراین، نوع و کیفیت روابط درونی که بین اعضای هر خانواده وجود دارد شخصیتی را برای فرزندان شکل می‌دهد که مبنای ارزش‌ها و الگوی رفتاری - از جمله کنش‌های سیاسی - آنها در مراحل بعدی زندگی می‌شود (بخشایش، ۱۳۷۲: ۸۷). نفوذ مستقیم و غیرمستقیم خانواده، نفوذی نیرومند و دیرپاست. در نتیجه شکل و نحوه تعامل والدین با فرزندان می‌تواند به شکل‌گیری ایستارهای سیاسی آنها، مهارت‌های لازم برای تعامل سیاسی و ایجاد احساس مسئولیت برای مشارکت فعال در نظام سیاسی منجر شود.

نظام آموزشی مهم‌ترین عامل جامعه‌پذیری در میان عوامل ثانویه است. در این راستا نقش

مدرسه به عنوان بنیادی‌ترین و فراگیرترین سیستم آموزشی در هر جامعه از اهمیت بسیاری برخوردار است. در واقع جریان رسمی جامعه‌پذیری که توسط نظام سیاسی جامعه اعمال می‌شود و در تمامی جوامع با نگرش و اهداف خاصی تدوین می‌شود با جدیت تمام و با نظارت قوی از مدرسه آغاز می‌شود. مدارس عمدتاً کارکردهای متفاوت و متنوعی دارند که یکی از کارکردهای اصلی آنها در هر سیستم سیاسی، آموزش ارزش‌ها، نگرش‌ها و جهان‌بینی سیاسی ساختار موجود است (شیری، ۱۳۸۵).

توسعه فناوری‌های ارتباطی نوین، زندگی بشر را دستخوش تغییر کرده است به گونه‌ای که جامعه‌شناسان از آن به جامعه‌پذیری نوین یاد می‌کنند. مفهوم عوامل جامعه‌پذیری نوین با فضای اینترنت که در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی در دنیا آغاز شد، گره خورده است. نسل اول وب در قالب سایت‌ها، وبلاگ‌ها و خدمات ایمیلی خود را نشان می‌دهد و ارتباط یک سویه‌ای را فراهم می‌کند. اما با ورود نسل وب دو (شبکه‌های اجتماعی مجازی) تحول‌شگرفی در روابط افراد و فرهنگ‌ها ایجاد شد.

از نظر «بوید» و «الیسون» در رویکرد وب دو، سایت شبکه اجتماعی عبارت است از: خدمات مبتنی بر وب که به افراد امکان می‌دهد: (۱) در محدوده سیستم پروفایل عمومی ایجاد کنند. (۲) فهرستی از سایر کاربران و اینکه با چه کسانی مرتبط هستند، تهیه کند. (۳) مشاهده و گردش فهرست ارتباطات در درون سیستم انجام شود. همچنین مفهوم شبکه اجتماعی در گفتمان عمومی پدیدار می‌شود به طوری که این دو مفهوم اغلب به جای یکدیگر مورد استفاده قرار می‌گیرند^۱ (باوید و الیسون، ۲۰۰۷). در هر صورت امروزه شبکه‌های اجتماعی مجازی، در زندگی شخصی افراد و جهان اجتماعی و سیاسی و در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی واسطه‌هایی پر قدرت هستند.

درباره جامعه‌پذیری سیاسی، پاره‌ای مطالعات نظری با رویکردهای مختلف مانند انسان‌شناسی، روانشناسی، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی انجام شده است. این بررسی رویکرد جامعه‌شناسی را ملاک قرار داده است. نظریه‌پردازان متعددی با نگاه جامعه‌شناختی، جامعه‌پذیری سیاسی را مورد بررسی قرار دادند. بیشتر نظریه‌پردازان و محققان در این حوزه از جمله مایکل راش بر این باورند که عوامل جامعه‌پذیری سیاسی طی فرایندی ابعاد شناختی، گرایش و رفتار افراد را شکل می‌دهند. چارچوب نظری این پژوهش نیز بر همین مبنا قرار دارد.

1. Boyd, D. M., & Ellison

راش بر این باور است که عوامل جامعه‌پذیری سیاسی از جمله خانواده، مدرسه، گروه‌های همسالان و رسانه‌ها از سه طریق تقلید، آموزش و انگیزش، بر سراسر زندگی فرد تأثیر می‌گذارد. در این فرآیند ممکن است اهمیت هر یک از این عوامل از یک جامعه به جامعه دیگر، از یک فرد یا گروه به فرد یا گروه دیگر در طول زمان متفاوت باشد (راش، ۱۳۷۷: ۱۰۷). از نظر راش فرآیند یادگیری در سراسر زندگی ادامه دارد، اما دوران کودکی و نوجوانی از دوران بزرگسالی مهم‌تر است (راش، ۱۳۷۷: ۱۱۰). از نظر مایکل راش، «اجتماعی شدن سیاسی باید به گونه‌ای تعریف شود که به کمک آن افراد بتوانند معرفت سیاسی یا اطلاعات، ارزش‌های سیاسی یا باورهای اساسی و نگرش‌های سیاسی یا عقایدی را درباره موضوعات معین کسب کنند.» (راش، ۱۳۷۷: ۱۰۰). با این نگاه، جامعه‌پذیری سیاسی از نظر راش سه بعد اساسی: آگاهی و معرفت، گرایش و رفتار دارد. فرآیند جامعه‌پذیری سیاسی، ساخت‌های شناختی، گرایشی و رفتاری افراد را شکل می‌دهد. این دسته‌بندی در بین محققان دیگر مانند قوام (۱۳۶۹)، مهرداد (۱۳۷۶)، گل وردی (۱۳۸۳) و کلمن (۱۹۶۵) قابل مشاهده است. این محققان نیز «جامعه‌پذیری سیاسی را ناظر به فرآیندی می‌دانند که جامعه از طریق آن، شناخت‌ها (دانسته‌ها یا باورهای فرد در مورد نظام سیاسی، موجودیت و روش کار آن)، احساسات (نوع احساس فرد در قبال نظام سیاسی نظیر حس وفاداری و احساس تکلیف مدنی) و احساس شایستگی سیاسی (در جامعه و نقش بالفعل یا بالقوه فرد در نظام سیاسی نسب می‌کنند (کوگمن^۱، ۱۹۶۵: ۹۳).

الف) آگاهی و معرفت سیاسی: شناخت نسبت به مسائل و تحولات سیاسی-اجتماعی را آگاهی سیاسی می‌گویند. به عبارت دیگر آگاهی سیاسی طرز تلقی و ارزیابی یک فرد در مورد یک امر سیاسی است که افراد جامعه از طریق کسب اطلاعات و تجربیات به وظایف، حقوق و نقش‌های خویش در حوزه سیاست پی می‌برند (قوام، ۱۳۶۹). از نظر راش آگاهی و اطلاعات مناسب نه تنها به مسائل واقعی، مثل آنچه اتفاق افتاده است، بلکه به انتقال اندیشه‌ها، ارزش‌ها، و نگرش‌ها نیز مربوط می‌شود (راش، ۱۳۷۷: ۱۷۱). اهمیت این موضوع در این حقیقت نهفته است که میزان آگاهی سیاسی افراد، نوع تلقی آنها از مقبولیت و مشروعیت را تعیین می‌کند (ر.ک. مسعودنیا و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۱۱).

1. Cogmen

یکی از مؤلفه‌های مهم در آگاهی و معرفت سیاسی، آشنایی افراد با نظام سیاسی است. این مؤلفه توجه صاحب‌نظران و پژوهشگران جامعه‌پذیری سیاسی را به خود جلب کرده است. مایکل راش جامعه‌پذیری سیاسی را به گونه‌ای معرفی می‌کند که به وسیله آن افراد در جامعه‌ای معین با نظام سیاسی آشنا می‌شوند و در این فرایند تا اندازه قابل توجهی ادراک‌شان از سیاست و واکنش‌های‌شان نسبت به پدیده‌های سیاسی تعیین می‌شود (راش، ۱۳۷۷: ۱۷۱). احمد بخشایش نیز در اثرش بر این اعتقاد است که افراد در فرایند جامعه‌پذیری با نهادهای اجتماعی که از قبل وجود داشته‌اند، آشنا می‌شوند (بخشایش، ۱۳۸۳: ۸۵).

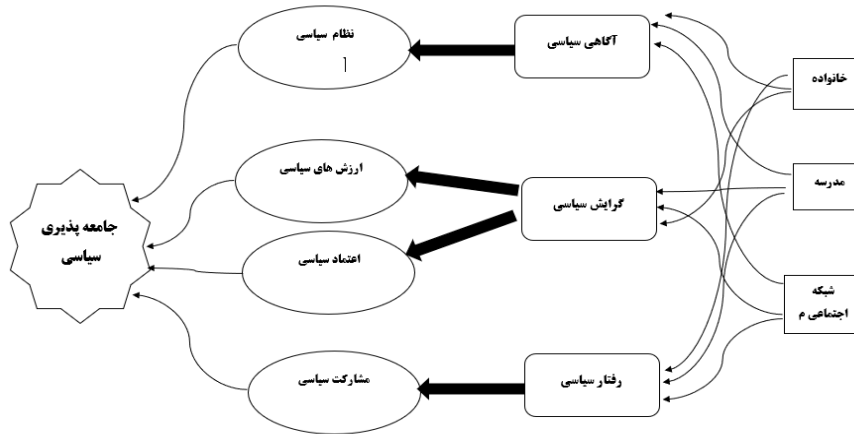
مؤلفه مهم دیگری که افراد در جامعه‌پذیری سیاسی درباره آن آگاهی و شناخت کسب می‌کنند، شناخت چهره‌های سیاسی است. با توجه به اینکه در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی فرهنگ سیاسی به نسل‌های بعد منتقل می‌شود، می‌بایست به ضوابط فرهنگ سیاسی نظر ویژه داشت. یکی از آنها شناخت چهره‌های سیاسی و رویکرد افراد جامعه نسبت به آنهاست. در این راستا، افراد یاد می‌گیرند که «از ساخت‌ها و نقش‌های نخبگان سیاسی مختلف و خط‌مشی‌های سیاسی پیشنهادی که در جریان رو به بالای خط‌مشی‌سازی وجود دارد، شناخت پیدا کنند و نیز می‌آموزند که احساسات و عقایدشان در مورد این ساخت‌ها، رهبران و خط‌مشی‌های سیاسی پیشنهادی چیست» (عابدی، ۱۳۹۳).

ب) گرایش‌ها و باورهای سیاسی: عوامل مؤثر در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی، گرایش‌ها و باورهای سیاسی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به نظر راش، باورهای اصلی درباره ماهیت جامعه، درباره افراد و گروه‌ها و درباره جهان فراسوی آنها تعریف می‌شود. برای مثال ممکن است آنها با باورهای اخلاقی، دینی، اجتماعی یا سیاسی، ساده یا پیچیده، دارای شالوده‌ای کاملاً استوار یا اندکی استوار، مثبت یا منفی باشند. اما به درجات متفاوت، نگرش‌ها یا عقاید افراد را درباره موضوعات، افراد، مسائل و رویدادهای معین تقویت می‌کنند و شکل می‌دهند (عابدی، ۱۳۹۳).

یکی از مؤلفه‌هایی که کارکرد جامعه‌پذیری سیاسی نیز محسوب می‌شود، اعتماد سیاسی است. اعتماد سیاسی سطحی از اعتماد اجتماعی است که شهروندان نسبت به نهادهای تصمیم‌گیر و مدیران سیاسی حکومت دارند (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۰۵). به همین جهت اعتماد متقابل مردم و نظام مهم‌ترین عاملی روحی و روانی است که فرایند مشارکت مردم در نظام سیاسی را تسهیل می‌کند و

موجودیت نظام را تحت تأثیر قرار می‌دهد. علاوه بر اعتماد سیاسی، ارزش‌های سیاسی نیز از طریق فرایند جامعه‌پذیری سیاسی در افراد درونی می‌شود و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌گردد. ارزش‌های سیاسی، باورها و احساساتی هستند که در فعالیت‌های سیاسی افراد تجلی می‌کنند و جهت‌گیری آنها را نسبت به نهادها و پدیده‌های سیاسی مشخص می‌کنند. این مؤلفه در نگاه محققان اهمیت زیادی دارد به گونه‌ای که جامعه‌پذیری سیاسی را فرایندی می‌دانند که از طریق آن ارزش‌ها و ایستارهای سیاسی معینی از نظام سیاسی در افراد شکل می‌گیرد.

ج) رفتار سیاسی: رفتار سیاسی به هر گونه مشارکت و درگیر شدن فردی و جمعی در فرایند سیاسی یا هر فعالیتی گفته می‌شود که در ارتباط با سیاست، پیامد سیاسی داشته باشد (حیدری، ۱۳۸۷: ۱۶). افزایش مشارکت شهروندان در اداره جامعه دغدغه‌های نظام‌های سیاسی را تشکیل می‌دهد. این مهم در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی شکل می‌گیرد. یعنی فرد در این فرایند دانش‌ها و مهارت‌های لازم اجتماعی را برای مشارکت مؤثر و فعال در زندگی گروهی و اجتماعی کسب می‌کند (شایان مهر، ۱۳۷۷: ۱۵۲). از نظر محققان جامعه‌پذیری سیاسی، مشارکت سیاسی و درگیر شدن فرد در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی است که این مشارکت از عدم درگیری سیاسی تا داشتن مقام رسمی سیاسی را شامل می‌شود. بالاترین سطح مشارکت سیاسی کسب مقام سیاسی است و پایین‌ترین آن رأی دادن یا گزینش افراد حکومت به طور مستقیم یا غیرمستقیم است که از این طریق در شکل‌گیری سیاست عمومی سهم می‌شوند (راش، ۱۳۷۷: ۸۸). تقریباً بیشتر تحقیقات از سنجه‌های مشارکت سیاسی یا سلسله مراتب مشارکت سیاسی راش و میلبراث استفاده کرده‌اند که عبارتند از: شرکت در انتخابات مختلف سراسری، تشویق دیگران به شرکت در انتخابات سراسری، پیگیری اطلاعات و اخبار سیاسی از طریق رسانه‌ها، شرکت در بحث‌های سیاسی، عضویت در تشکل سیاسی و احزاب سیاسی یا تشکل دانشجویی، تبلیغ انتخاباتی به نفع کاندیدای مورد علاقه خود در انتخابات سراسری و ارائه نظرات انتقادی یا اصلاحی به مسئولین و دستگاه‌های دولتی. با این همه، مشارکت سیاسی افراد یکسان نیست. شواهد فراوانی وجود دارد که نشان می‌دهد مشارکت سیاسی در تمام گروه‌های سنی متفاوت است (راش، ۱۳۹۱: ۱۳۳).

شکل ۱. مدل نظری پژوهش (منبع: مستخرج از ادبیات تحقیق)

مطابق مدل ارائه شده بالا، براساس ادبیات تحقیق و مبانی نظری تحقیق، شبکه‌های اجتماعی مجازی و خانواده و مدرسه در سه بعد اصلی شامل: آگاهی سیاسی، گرایش سیاسی و رفتار سیاسی بر جامعه پذیری سیاسی دانشجویان تأثیر گذارند. هر یک از ابعاد یاد شده دارای مؤلفه یا مؤلفه‌هایی هستند که هر کدام از این مؤلفه‌ها شاخص‌هایی برای اندازه‌گیری دارند.

روش تحقیق

این پژوهش از حیث هدف، توسعه‌ای - کاربردی است. رویکرد روش حاکم بر این پژوهش، کمی است. روش آن همبستگی است. ابزار گردآوری نیز پرسشنامه محقق ساخته است. جامعه آماری این پژوهش، دانشجویانی با ویژگیهای زیر هستند: دانشجویان مقطع کارشناسی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی، کلیه دانشکده‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز و دانشجویانی که ترم‌های مختلف کارشناسی را می‌گذرانند. با این ویژگی تعداد دانشجویان تقریباً ۱۵۰۰۰ نفر بود.

در این پژوهش، حجم نمونه بعد از پیش‌آزمون پرسشنامه و برآورد واریانس متغیرهای مورد مطالعه براساس فرمول کوکران و با در نظر گرفتن فرض بیشترین ناهمگنی یا شکاف پنجاه پنجاه

($p.q = 5 \times 5$) برابر با ۳۸۴ نفر شد. برای سنجش پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد. مقادیر آلفای کرونباخ به دست آمده برای متغیرها در جدول (۳) نشان داده شده است. به منظور سنجش اعتبار صوری نیز پس از طراحی گویه‌های طیف‌های مربوطه (براساس ادبیات و دیدگاه‌های نظری) آنها در اختیار ۳۵ کارشناس قرار گرفت. مقادیر آن با $0/835$ نشان داد که از مقدار $0/7$ بیشتر است. بدینسان اعتبار صوری ابزار اندازه‌گیری تأیید شد.

جدول ۳. پایایی پرسشنامه و متغیرهای پژوهش

متغیر (پرسشنامه)	تعداد عبارتها	مقادیر آلفای کرونباخ
شبکه‌های اجتماعی مجازی	۸	۰/۸۵۱
شبکه سنتی خانواده	۹	۰/۷۴۵
شبکه سنتی مدرسه	۷	۰/۸۴۶
نظام سیاسی	۵	۰/۸۵۵
ارزش‌های سیاسی	۹	۰/۷۸۱
اعتماد سیاسی	۶	۰/۸۱۱
مشارکت سیاسی	۶	۰/۸۳۵
کل پرسشنامه	۵۰	۰/۸۴۰

یافته‌های پژوهش و تحلیل

یافته‌های پژوهش حاصل از استخراج داده‌هایی از پرسشنامه توزیع شده است که توسط ۳۸۴ نفر تکمیل شد و مبنای تجزیه و تحلیل این پژوهش قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق شاخص‌های آمار توصیفی و استنباطی انجام شد. در آمار استنباطی از آزمون مقایسه‌ای t ، آزمون ضریب همبستگی و مدل معادلات ساختاری استفاده و آزمون فرضیه‌های پژوهش ارائه شد.

یافته‌های توصیفی تحقیق

جدول (۴) وضعیت جنسیت پاسخگویان را نشان می‌دهد. از نمونه ۳۸۴ نفری، $47/1$ درصد مرد و $52/9$ درصد زن بودند.

جدول ۴. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۲۰۳	۵۲/۹
مرد	۱۸۱	۴۷/۱
کل	۳۸۴	۱۰۰

جدول (۵) وضعیت عضویت پرسش‌شوندگان در شبکه‌های اجتماعی است. بیشترین تعداد از پاسخگویان در شبکه‌های اجتماعی واتساپ، اینستاگرام و تلگرام عضویت دارند و کمترین آنها به ترتیب در شبکه‌های اجتماعی توییتر (۱۷/۵)، سروش (۹/۵) و ایتا (۶/۶) عضویت دارند.

جدول ۵. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب عضویت در شبکه‌های اجتماعی

شبه‌های اجتماعی	عضویت (درصد)
واتساپ	۹۴/۹
اینستاگرام	۷۴/۲
تلگرام	۷۰/۳
توییتر	۱۷/۳
سروش	۹/۵
ایتا	۶/۶

از جدول (۶) وضعیت زمان حضور در شبکه‌های اجتماعی در طول شبانه‌روز را نشان می‌دهد. بیشترین تعداد از دانشجویان سه تا چهار ساعت در طول شبانه‌روز در شبکه‌های اجتماعی حضور دارند و کمترین تعداد از دانشجویان اظهار کردند که کمتر از یک ساعت در طول شبانه‌روز در شبکه‌های اجتماعی حضور دارند.

جدول ۶. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب مدت زمان حضور در شبکه‌های اجتماعی در طول شبانه‌روز

درصد انباشته	درصد	فراوانی	مدت زمان حضور دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی در طول شبانه‌روز
۳/۶	۳/۶	۱۴	کمتر از یک ساعت
۲۹/۴	۲۵/۸	۹۹	یک تا دو ساعت
۷۴/۲	۴۴/۸	۱۷۲	سه تا چهار ساعت
۱۰۰	۲۵/۸	۹۹	پنج ساعت و بیشتر
	۱۰۰	۳۸۴	کل

جدول (۷) مربوط به وضعیت سابقه استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی است. در این زمینه بیشترین تعداد دانشجویان بیش از چهار سال است که از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند

جدول ۷. توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب سابقه استفاده از شبکه‌های اجتماعی

درصد انباشته	درصد	فراوانی	سابقه استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی
۲/۴	۲/۴	۹	یک سال
۷/۱	۴/۷	۱۸	دو سال
۱۳/۲	۶/۱	۲۳	سه سال
۱۰۰	۸۶/۸	۳۳۰	چهار سال به بالا
	۱۰۰	۳۸۰	کل
		۴	بی‌پاسخ

یافته‌های استنباطی پژوهش

الف) وضعیت سؤال‌های پرسشنامه پژوهش درباره شبکه‌های اجتماعی مجازی و خانواده

معیارهای آماری میانگین و انحراف معیار به منظور شناخت وضعیت سؤال‌های پرسشنامه

پژوهش درباره شبکه‌های اجتماعی مجازی و خانواده از آزمون t استفاده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد که میانگین تعداد زیادی از سؤال‌های پرسشنامه پژوهش درباره شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده از متوسط طیف لیکرت (مقدار ۳) کمتر است و مقدار احتمال متناظر با آماره t سؤال‌های مذکور از خطای ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض صفر رد نمی‌شود و میانگین سؤال‌های متناظر کمتر از حد متوسط طیف لیکرت است که نشان می‌دهد سؤال‌های با میانگین کمتر از طیف لیکرت در نگرش به شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده از حد متوسط کمتر نقش دارند.

انحراف معیارها نیز به هم نزدیک هستند که نشانه دقت هم‌اندازه در پاسخ به سؤال‌های پرسشنامه پژوهش درباره شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده است. صرفاً دو سؤال «خانواده من به مسائل شرعی و مذهبی مقید هستند» با میانگین ۳/۷۳ و «اغلب تصمیم‌گیری‌ها در خانواده‌ام به صورت جمعی انجام می‌گیرد» با میانگین ۳/۶۴ به‌طور معنی‌داری از متوسط طیف لیکرت بیشتر است ($p < 0/05$) که می‌توان گفت بیشتر از حد متوسط در وضعیت سیاسی دانشجویان نقش دارند.

کمترین میانگین با مقدار ۱/۷۸ مربوط به عبارت «اهل تبادل نظر سیاسی در گروه‌های فضای مجازی هستم» از زیرمجموعه شبکه‌های اجتماعی مجازی است که نشان می‌دهد تبادل نظر سیاسی دانشجویان در گروه‌های فضای مجازی بسیار کمتر از حد متوسط است.

جدول ۸. نتایج آزمون t در بررسی میانگین سؤال‌های پرسشنامه پژوهش درباره شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده (تعداد = ۳۸۴)

شبکه	سؤال‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده و مدرسه	میانگین	انحراف معیار	آماره t	احتمال معنی‌داری
شبکه‌های اجتماعی مجازی	اخبار سیاسی را در شبکه‌های اجتماعی مجازی (واتساپ، تلگرام، اینستاگرام، توئیتر و...) دنبال می‌کنم.	۲,۷۸	۱,۴۱	-۳,۰۱	$0,05 < P$
	اهل تبادل نظر سیاسی در گروه‌های فضای مجازی هستم.	۱,۷۸	۱,۰۹	-۲۲,۰۶	$0,05 < P$
	نسبت به صحت و درستی اخبار سیاسی شبکه‌های اجتماعی مجازی اعتماد دارم.	۲,۲۱	۱,۰۴	-۱۴,۹۰	$0,05 < P$

مقایسه تأثیرگذاری شبکه‌های نوین و سنتی بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان

شبکه	سؤال‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده و مدرسه	میانگین	انحراف معیار	آماره t	احتمال معنی‌داری
شبکه‌های اجتماعی مجازی	میزان شناخت شما از نظام سیاسی کشور (مانند: قانون اساسی، نهادهای سیاسی و...) از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی (مانند تلگرام، واتساپ، اینستاگرام و...)	۲,۴۶	۱,۰۸	-۹,۷۷	$P < ۰,۰۵$
	میزان کسب اطلاعات شما درباره چهره‌های سیاسی کشور از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی (مانند تلگرام، اینستاگرام و...)	۲,۵۸	۱,۱۰	-۷,۴۱	$P < ۰,۰۵$
	میزان علائق شما به ارزش‌های سیاسی (مانند آزادی، استقلال، وحدت ملی و...) از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی (مانند تلگرام، اینستاگرام و...)	۲,۷۰	۱,۲۵	-۴,۶۸	$P < ۰,۰۵$
	میزان اعتماد یا بی‌اعتمادی شما به نظام (اعتماد به اصل نظام، کارگزاران و نهادهای سیاسی) از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی (مانند تلگرام، اینستاگرام و...)	۲,۵۹	۱,۱۵	-۶,۹۵	$P < ۰,۰۵$
	میزان تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی در مشارکت یا عدم مشارکت شما (در انتخابات، بیان مواضع سیاسی و شرکت در راهپیمایی‌ها و...)	۲,۴۰	۱,۲۰	-۹,۷۶	$P < ۰,۰۵$
شبکه سنتی خانواده	درباره مسائل سیاسی، اجتماعی و... در خانواده ما بحث و تبادل نظر وجود دارد.	۲,۷۰	۱,۲۴	-۴,۷۷	$P < ۰,۰۵$
	خانواده من به مسائل شرعی و مذهبی مقید هستند.	۳,۷۳	۱,۱۵	۱۲,۵۳	$P < ۰,۰۵$
	اغلب تصمیم‌گیری‌ها در خانواده‌ام به صورت جمعی انجام می‌شود.	۳,۶۴	۰,۹۳	۱۳,۳۵	$P < ۰,۰۵$
	خانواده در شکل‌گیری علاقه‌های سیاسی من تأثیرگذار بوده است.	۲,۷۷	۱,۲۸	-۳,۴۶	$P < ۰,۰۵$
	میزان شناخت شما از نظام سیاسی کشور (مانند قانون اساسی، نهادهای سیاسی و...) از طریق خانواده	۲,۷۴	۱,۱۵	-۴,۴۴	$P < ۰,۰۵$
میزان کسب اطلاعات شما در باره چهره‌های سیاسی کشور از طریق خانواده	۲,۷۱	۱,۱۹	-۴,۸۱	$P < ۰,۰۵$	

شبکه	سؤال‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده و مدرسه	میانگین	انحراف معیار	آماره t	احتمال معنی‌داری
شبکه سنتی خانواده	میزان علائق شما به ارزش‌های سیاسی (مانند آزادی، استقلال، وحدت ملی و...) از طریق خانواده.	۲,۷۹	۱,۱۷	-۳,۴۴	$0,05 < P$
	میزان اعتماد یا بی‌اعتمادی شما نسبت به نظام (اعتماد به اصل نظام، کارگزاران و نهادهای سیاسی) از طریق خانواده است.	۲,۶۴	۱,۱۹	-۵,۸۹	$0,05 < P$
	میزان تأثیر خانواده در مشارکت یا عدم مشارکت شما در انتخابات، بیان مواضع سیاسی و شرکت در راهپیمایی و...	۲,۸۲	۱,۲۹	-۲,۷۶	$0,05 < P$
شبکه سنتی مدرسه	محتوای کتاب‌ها در مدرسه در شناخت سیاسی من تأثیر گذار بوده است.	۲,۳۵	۱,۱۶	-۱۰,۹۵	$0,05 < P$
	معلم‌های مدرسه در شکل‌گیری علائق سیاسی من نقش داشتند.	۲,۲۵	۱,۲۶	-۱۱,۶۷	$0,05 < P$
	میزان شناخت شما از نظام سیاسی کشور (مانند قانون اساسی، نهادهای سیاسی و...) از طریق محتوای کتاب‌ها و معلمان مدرسه.	۲,۳۸	۱,۱۵	-۱۰,۶۵	$0,05 < P$
	میزان کسب اطلاعات شما در باره چهره‌های سیاسی کشور از طریق محتوای کتاب‌ها و معلمان مدرسه.	۲,۳۰	۱,۱۰	-۱۲,۳۹	$0,05 < P$
	میزان علائق شما به ارزش‌های سیاسی (مانند: آزادی، استقلال، وحدت ملی و...) از طریق محتوای کتاب‌ها و معلمان مدرسه.	۲,۳۸	۱,۱۰	-۱۰,۹۸	$0,05 < P$
	میزان اعتماد یا بی‌اعتمادی شما به نظام (اعتماد به اصل نظام، کارگزاران و نهادهای سیاسی) از طریق محتوای کتاب‌ها و معلمان مدرسه.	۲,۴۸	۱,۲۰	-۸,۴۳	$0,05 < P$
	میزان تأثیر محتوای کتاب‌ها و معلمان مدرسه در مشارکت یا عدم مشارکت شما در انتخابات، بیان مواضع سیاسی و شرکت در راهپیمایی و...	۲,۴۳	۱,۱۴	-۹,۷۸	$0,05 < P$

ب) بررسی میانگین متغیرهای پژوهش

معیارهای آماری متغیرهای پژوهش محاسبه و به‌همراه مقایسه نتایج آزمون مقایسه t در جدول (۹) ارائه شده است. نتایج آزمون t در مقایسه میانگین متغیرهای پژوهش با میانگین طیف لیکرت (مقدار ۳)، نشان می‌دهد که سطوح معنی‌داری (مقدار احتمال) برای متغیرهای شبکه‌های اجتماعی مجازی، شبکه سنتی خانواده، نظام سیاسی، اعتماد سیاسی، متغیر کلی شبکه‌ها، متغیر کلی جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان از خطای ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض صفر رد نمی‌شود و می‌توان گفت میانگین متغیرهای مذکور در حد متوسط (مانند: شبکه‌های اجتماعی مجازی، شبکه سنتی خانواده، شبکه سنتی مدرسه، نظام سیاسی، اعتماد سیاسی و متغیر کلی شبکه‌ها) و یا در حد متوسط متغیر کلی جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان می‌باشند. همچنین نتایج آزمون t نشان می‌دهد که سطوح معنی‌داری (مقدار احتمال) برای متغیرهای ارزش‌های سیاسی و مشارکت سیاسی از خطای ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین، فرض صفر رد می‌شود و می‌توان گفت میانگین متغیرهای مذکور بیشتر از حد متوسط می‌باشند.

جدول ۹. نتایج آزمون t در بررسی میانگین متغیرهای پژوهش

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	آماره t	احتمال معنی‌داری
شبکه‌های اجتماعی مجازی	۲,۴۴	۰,۸۰	-۱۳,۶۷	$۰,۰۵ < P$
شبکه سنتی خانواده	۲,۹۹	۰,۸۱	-۰,۳۰	$۰,۰۵ < P$
شبکه سنتی مدرسه	۲,۳۷	۰,۹۸	-۱۲,۶۸	$۰,۰۵ < P$
نظام سیاسی	۲,۸۳	۰,۷۸	-۴,۳۰	$۰,۰۵ < P$
ارزش‌های سیاسی	۳,۳۹	۰,۶۹	۱۱,۱۷	$p < ۰,۰۵$
اعتماد سیاسی	۲,۷۳	۱,۰۵	-۵,۰۶	$۰,۰۵ < P$
مشارکت سیاسی	۳,۱۶	۱,۰۲	۳,۰۲	$p < ۰,۰۵$
متغیر کلی شبکه‌ها	۲,۶۰	۰,۶۴	-۱۲,۳۹	$۰,۰۵ < P$
متغیر کلی جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان	۳,۰۳	۰,۷۶	۰,۶۸	$۰,۰۵ < P$

ج) بررسی وضعیت سؤال‌های پرسشنامه پژوهش درباره جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان

میانگین تعدادی از سؤال‌های پرسشنامه پژوهش درباره جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان از متوسط طیف لیکرت (مقدار ۳) کمتر است و مقدار احتمال متناظر با آماره t سؤال‌های مذکور از خطای ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض صفر رد نمی‌شود و میانگین سؤال‌های متناظر کمتر از حد متوسط طیف لیکرت است که نشان می‌دهد سؤال‌های با میانگین کمتر از طیف لیکرت، در نگرش به جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان کمتر از حد متوسط نقش دارند. انحراف معیارها نیز به هم نزدیک است که این موضوع نشانه دقت هم‌اندازه در پاسخ به سؤال‌های پرسشنامه پژوهش درباره جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان شامل: نظام سیاسی، ارزش‌های سیاسی، اعتماد سیاسی و مشارکت سیاسی است.

بیشترین میانگین مربوط است به سؤال «باید از دشمنی بین مذاهب پرهیز شود» از زیرمجموعه ارزش‌های سیاسی با میانگین ۴/۲۱ و نتایج آزمون t که نشان می‌دهد میانگین سؤال مذکور به‌طور معنی‌داری از متوسط طیف لیکرت بیشتر است ($p < ۰/۰۵$). می‌توان گفت پرهیز از دشمنی بین مذاهب به‌عنوان یک ارزش سیاسی، بیشتر از حد متوسط در جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان نقش دارد. سایر سؤال‌های جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان که میانگین آنها به‌طور معنی‌داری بیشتر از متوسط طیف لیکرت است نیز در جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان بیشتر از حد متوسط نقش دارند. کمترین میانگین با مقدار ۲/۱۴ مربوط به عبارت «معمولا دولت با مردم صادقانه رفتار می‌کند» از زیرمجموعه اعتماد سیاسی است که نشان می‌دهد اعتماد سیاسی به مسئولان بسیار کمتر از حد متوسط است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

د) همبستگی بین متغیرهای پژوهش

به منظور محاسبه و تعیین میزان همبستگی بین متغیرهای پژوهش شامل: شبکه‌های اجتماعی مجازی، شبکه سنتی خانواده، نظام سیاسی، ارزش‌های سیاسی، اعتماد سیاسی و مشارکت سیاسی، از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون معنی‌داری در سطح خطای ۰/۰۵ استفاده شد که می‌توان گفت، سطوح معنی‌داری همه ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش از خطای ۰/۰۵

کمتر است. بنابراین، همه روابط دویه‌دویی بین متغیرهای پژوهش شامل: شبکه‌های اجتماعی مجازی، شبکه سنتی خانواده، نظام سیاسی، ارزش‌های سیاسی، اعتماد سیاسی و مشارکت سیاسی معنی‌دار در نظر گرفته می‌شوند.

ضریب همبستگی پیرسون بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و نظام سیاسی، مقدار $0/533$ محاسبه شد که در سطح خطای $0/05$ مستقیم و معنی‌دار است. بدین معنی که با افزایش شبکه‌های اجتماعی مجازی نگرش به نظام سیاسی افزایش می‌یابد.

ضریب همبستگی پیرسون بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و ارزش‌های سیاسی، مقدار $0/346$ محاسبه شد که در سطح خطای $0/05$ مستقیم و معنی‌دار است. بدین معنی که با افزایش شبکه‌های اجتماعی مجازی، نگرش به ارزش‌های سیاسی افزایش می‌یابد.

ضریب همبستگی پیرسون بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و اعتماد سیاسی، مقدار $-0/348$ محاسبه شد که در سطح خطای $0/05$ معکوس و معنی‌دار است. بدین معنی که با افزایش شبکه‌های اجتماعی مجازی، اعتماد سیاسی کاهش می‌یابد.

ضریب همبستگی پیرسون بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و مشارکت سیاسی، مقدار $0/365$ محاسبه شد که در سطح خطای $0/05$ مستقیم و معنی‌دار است. بدین معنی که با افزایش شبکه‌های اجتماعی مجازی، نگرش به مشارکت سیاسی افزایش می‌یابد.

ه) برازش مدل بیرونی

برای آزمون مدل‌های اندازه‌گیری (مدل بیرونی) از نرم افزار PLS، استفاده شده است. برآوردهای روا و پایای مدل بیرونی، مجوز ارزیابی مدل درونی در مدل‌های معادلات ساختاری براساس کوواریانس را میسر می‌کند. مدل‌های بیرونی مربوط به روایی سازه که با استفاده از مدل معادلات ساختاری و توسط نرم‌افزار PLS استخراج شده است بیانگر قابل اعتماد بودن سازه‌های متغیرهای پژوهش شامل: شبکه‌های اجتماعی مجازی، شبکه سنتی خانواده، شبکه سنتی مدرسه، نظام سیاسی، ارزش‌های سیاسی، اعتماد سیاسی و مشارکت سیاسی است.

روایی همگرا: برای بررسی روایی همگرا به‌عنوان معیار سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری نسبت به برآورد مقادیر آلفای کرونباخ، پایایی مرکب، روایی همگرا و معیار AVE اقدام شد که در جدول‌های (۱۰) و (۱۱) مندرج شده است.

با توجه به جدول (۱۰) مقادیر پایایی مرکب و مقادیر آلفای کرونباخ تمام متغیرهای پژوهش از ۰/۷ بیشتر است که مقادیری قابل قبول و بیانگر برازش مناسب مدل‌های اندازه‌گیری پژوهش هستند.

جدول ۱۰. مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی مرکب (منبع: نتایج پژوهش)

پایایی مرکب	آلفای کرونباخ	متغیرهای پنهان
۰,۸۰۶	۰,۷۴۰	ارزش‌های سیاسی
۰,۹۲۶	۰,۹۰۳	اعتماد سیاسی
۰,۸۸۹	۰,۸۵۷	شبکه سنتی خانواده
۰,۹۴۶	۰,۹۳۳	شبکه سنتی مدرسه
۰,۸۷۳	۰,۸۴۳	شبکه‌های اجتماعی مجازی
۰,۹۰۷	۰,۸۷۰	مشارکت سیاسی
۰,۸۷۲	۰,۸۱۲	نظام سیاسی

با توجه به جدول (۱۱) مقادیر روایی همگرا و معیار AVE تمام متغیرهای پژوهش بیشتر از ۰/۵ بود که قابل قبول هستند و بیانگر برازش مناسب مدل‌های اندازه‌گیری می‌باشند.

جدول ۱۱. مقادیر روایی همگرا و معیار AVE (منبع: نتایج پژوهش)

AVE	روایی همگرا	متغیرهای پنهان
۰,۶۰۷	۰,۸۳۰	ارزش‌های سیاسی
۰,۶۷۸	۰,۹۱۲	اعتماد سیاسی
۰,۶۵۹	۰,۸۸۳	شبکه سنتی خانواده
۰,۷۱۴	۰,۹۳۸	شبکه سنتی مدرسه
۰,۶۱۴	۰,۸۵۹	شبکه‌های اجتماعی مجازی
۰,۶۳۰	۰,۹۰۸	مشارکت سیاسی
۰,۵۹۰	۰,۸۶۲	نظام سیاسی

روایی واگرا: یکی دیگر از معیارهای سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری در pls روایی واگرا است. در این پژوهش از روش فورنل لارکر (The Fornell-Larcker Criterion) استفاده شده است که میزان رابطه یک سازه با شاخص‌هایش در مقایسه با رابطه آن سازه با سایر سازه‌هاست. اعداد مندرج در قطر اصلی موجود در جدول (۱۲) از مقادیر پایین‌تر از خود بیشتر است. بنابراین، مدل اندازه‌گیری دارای روایی واگرا است.

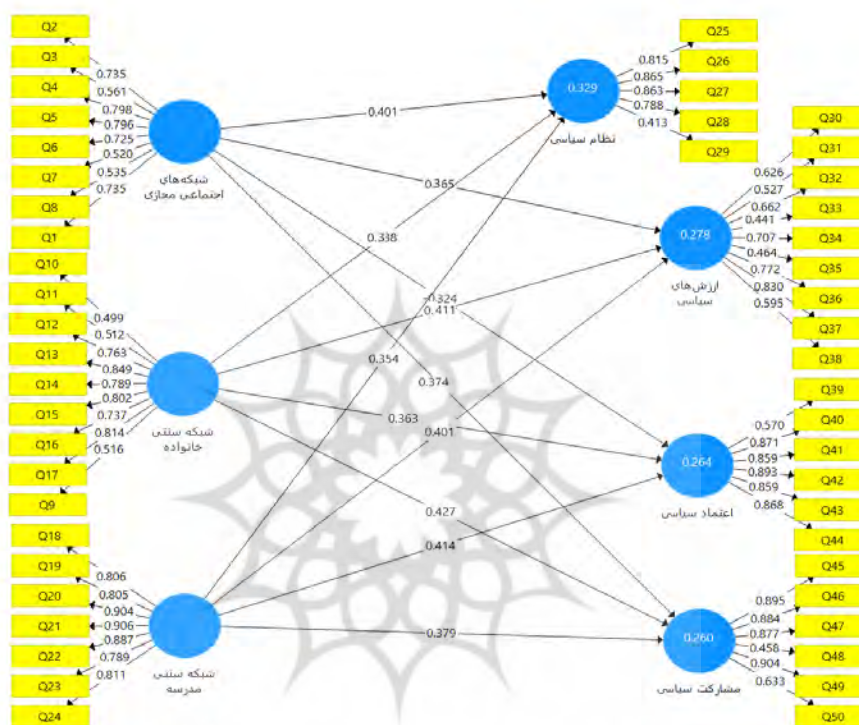
جدول ۱۲. شاخص ارزیابی روایی واگرای مدل اندازه‌گیری پژوهش (منبع: نتایج پژوهش)

متغیرهای پژوهش	ارزش‌های سیاسی	اعتماد سیاسی	شبکه سنتی خانواده	شبکه سنتی مدرسه	شبکه‌های اجتماعی مجازی	مشارکت سیاسی	نظام سیاسی
ارزش‌های سیاسی	۰,۷۷۹						
اعتماد سیاسی	۰,۷۰۵	۰,۸۲۴					
شبکه سنتی خانواده	۰,۳۵۱	۰,۳۵۳	۰,۸۱۲				
شبکه سنتی مدرسه	۰,۴۵۵	۰,۴۷۳	۰,۳۳۹	۰,۸۴۵			
شبکه‌های اجتماعی مجازی	۰,۲۷۰	۰,۱۲۸	۰,۴۱۹	۰,۲۳۹	۰,۷۸۴		
مشارکت سیاسی	۰,۶۰۷	۰,۶۲۷	۰,۳۵۹	۰,۴۶۲	۰,۲۱۹	۰,۷۹۴	
نظام سیاسی	۰,۳۸۸	۰,۳۲۳	۰,۴۳۱	۰,۲۴۸	۰,۵۱۹	۰,۴۲۵	۰,۷۶۸

شایان ذکر است که نتایج روایی همگرا برای سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری مبتنی بر برآورد مقادیر آلفای کرونباخ، پایایی مرکب، روایی همگرا و معیار AVE آن مطلوب ارزیابی شد. نتایج روایی واگرا نیز برای سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری براساس روش فورنل لارکر نشان می‌دهد که مدل‌های اندازه‌گیری دارای روایی واگرا هستند.

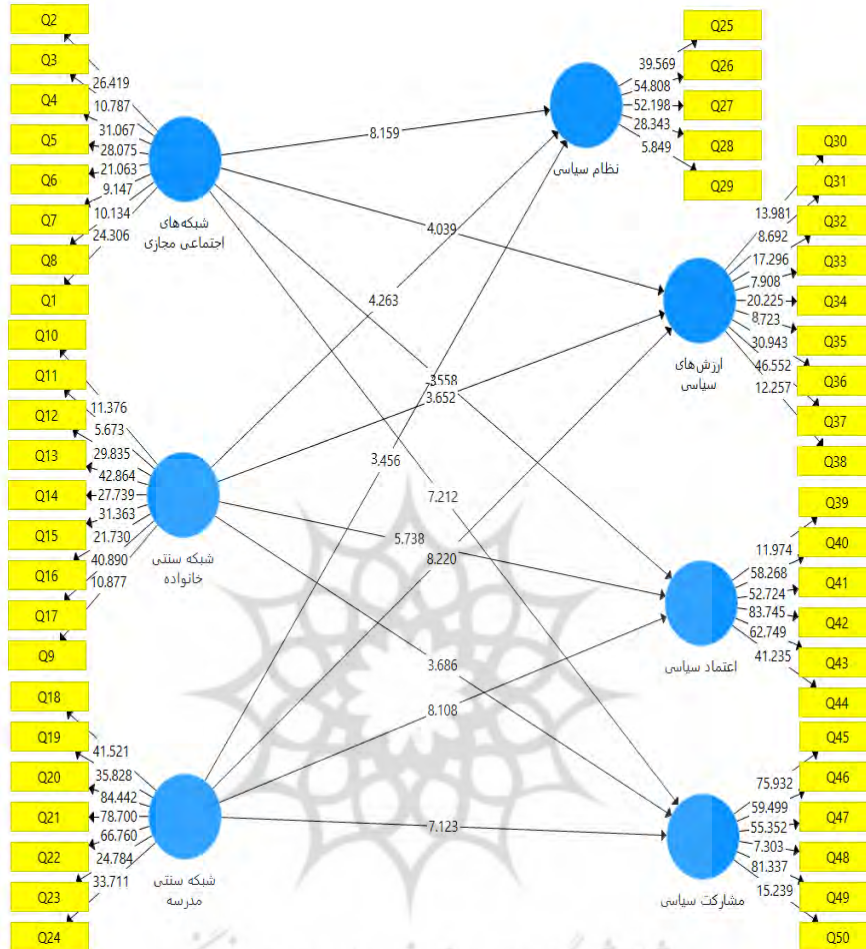
نتایج برازش مدل معادلات ساختاری پژوهش نشان می‌دهد که مقدار آماره‌ی کای-دو، برابر با ۲۹۲۰/۶۹ و با درجه آزادی ۱۱۶۸ است که با توجه به اینکه مقدار تقسیم، آماره‌ی کای-دو، بر درجه آزادی، برابر با ۲۰/۵۰ و از مقدار ۳ کمتر است. بنابراین، برازش مدل معادلات ساختاری

پژوهش مطلوب ارزیابی می‌گردد. همچنین مقدار NFI برابر با ۰/۸۳۸ برآورد شده که با توجه به اینکه به مقدار یک نزدیک است. بنابراین، برآزش مدل معادلات ساختاری پژوهش مطلوب و مناسب ارزیابی می‌شود.

شکل ۲. ضرایب استاندارد مدل معادلات ساختاری پژوهش

در شکل (۲) مقادیر t متناظر با بارهای عاملی در مدل اندازه‌گیری مندرج در شکل (مقادیر t متناظر با ضرایب استاندارد مدل معادلات ساختاری پژوهش) نیز بیشتر از ۱/۹۶ برآورد شد که همگی نشان‌دهنده تناظر مناسب بین متغیرهای پژوهش با ابعاد تشکیل‌دهنده آنها در مدل‌های اندازه‌گیری هستند. بنابراین، می‌توان ادعا کرد که مدل‌های اندازه‌گیری از برآزش خوبی برخوردار هستند.

شکل ۳. مقادیر t متناظر با ضرایب استاندارد مدل معادلات ساختاری پژوهش

و) آزمون آثار متغیرهای شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه‌های سنتی خانواده و مدرسه بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان

در این قسمت با استفاده از نتایج حاصل از مدل درونی پژوهش (مدل معادلات ساختاری) به بررسی و آزمون آثار متغیرهای شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده بر

جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان پرداخته می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که کلیه مقادیر قدر مطلق t بیشتر از ۱/۹۶ است (احتمال‌های معنی‌داری آزمون t از خطای ۰/۰۵ کمتر است). بنابراین کلیه مسیرهای مدل معادلات ساختاری در مورد آثار شبکه‌های اجتماعی مجازی و شبکه سنتی خانواده بر نظام سیاسی، ارزش‌های سیاسی، اعتماد سیاسی و مشارکت سیاسی با ضرایب استاندارد متناظر معنادار است.

شبکه‌های اجتماعی مجازی با ضریب استاندارد ۰/۴۰۱ بر نظام سیاسی تأثیری مثبت (مستقیم) و معنادار دارند. در حالی که شبکه سنتی خانواده نیز با ضریب استاندارد ۰/۳۳۸ و شبکه سنتی مدرسه با ضریب استاندارد ۰/۳۵۴ بر نظام سیاسی تأثیر مثبت (مستقیم) دارند.

شبکه‌های اجتماعی مجازی با ضریب استاندارد ۰/۳۶۵ بر ارزش‌های سیاسی تأثیر مثبت (مستقیم) و معنادار دارند. حال آنکه شبکه سنتی خانواده نیز با ضریب استاندارد ۰/۴۱۱ و شبکه سنتی مدرسه با ضریب استاندارد ۰/۴۰۱ بر ارزش‌های سیاسی تأثیر مثبت (مستقیم) دارد. این امر نشان‌دهنده این واقعیت است که خانواده همچنان عامل مهمی در جامعه‌پذیری است.

شبکه‌های اجتماعی مجازی با ضریب استاندارد ۰/۳۲۴ - بر اعتماد سیاسی تأثیر منفی (معکوس) و معنادار دارند که بدان معناست که گویا با توسعه شبکه‌های اجتماعی مجازی، اعتماد سیاسی کاهش می‌یابد. این یافته در مقایسه با شبکه سنتی خانواده و مدرسه نشان می‌دهد که عامل خانواده و مدرسه در جامعه‌پذیری اعتماد سیاسی می‌توانند نقش بیشتری ایفا کنند. زیرا براساس تجزیه تحلیل داده شبکه خانواده با ضریب استاندارد ۰/۳۶۳ و شبکه سنتی مدرسه با ضریب استاندارد ۰/۴۱۴ بر اعتماد سیاسی تأثیر مثبت (مستقیم) و معنادار دارند.

شبکه‌های اجتماعی مجازی با ضریب استاندارد ۰/۵۱۹ بر مشارکت سیاسی تأثیر مثبت (مستقیم) و معنادار دارند و در قیاس با خانواده و مدرسه نفوذ بیشتری در جامعه‌پذیری مشارکت سیاسی دارند. چون شبکه سنتی خانواده با ضریب استاندارد ۰/۴۲۷ و شبکه سنتی مدرسه با ضریب استاندارد ۰/۳۷۹ بر مشارکت سیاسی تأثیر مثبت (مستقیم) و معنادار دارند. بنابراین، هر قدر شبکه اجتماعی بیشتر نفوذ داشته باشد، مشارکت سیاسی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۱۳. نتایج آزمون آثار بین متغیرهای پژوهش

از	به	ضریب استاندارد	مقدار t	احتمال معنی‌داری	نتیجه	نوع اثر
شبکه‌های اجتماعی مجازی	نظام سیاسی	۰/۴۰۱	۸/۱۵۹	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه‌های اجتماعی مجازی	ارزش‌های سیاسی	۰/۳۶۵	۴/۰۳۹	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه‌های اجتماعی مجازی	اعتماد سیاسی	-۰/۳۲۴	-۳/۵۵۸	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	معکوس
شبکه‌های اجتماعی مجازی	مشارکت سیاسی	۰/۳۷۴	۷/۲۱۲	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه سنتی خانواده	نظام سیاسی	۰/۳۳۸	۴/۲۶۳	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه سنتی خانواده	ارزش‌های سیاسی	۰/۴۱۱	۳/۶۵۲	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه سنتی خانواده	اعتماد سیاسی	۰/۳۶۳	۵/۷۳۸	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه سنتی خانواده	مشارکت سیاسی	۰/۴۲۷	۳/۶۸۶	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه سنتی مدرسه	نظام سیاسی	۰/۳۵۴	۳/۴۵۶	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه سنتی مدرسه	ارزش‌های سیاسی	۰/۴۰۱	۸/۲۲۰	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه سنتی مدرسه	اعتماد سیاسی	۰/۴۱۴	۸/۱۰۸	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم
شبکه سنتی مدرسه	مشارکت سیاسی	۰/۳۷۹	۷/۱۲۳	($p < ۰/۰۵$)	تأیید می‌شود	مستقیم

نتیجه‌گیری

در این پژوهش مشخص شد که حضور دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی یک واقعیت غیرقابل انکار است به طوری که فضای مجازی به مثابه زندگی دوم برای آنهاست. براساس

یافته‌های این تحقیق بیش از ۷۰ درصد از دانشجویان در طول شبانه‌روز به طور میانگین از سه ساعت به بالا در شبکه‌های اجتماعی حضور دارند. علاوه بر آن، بیش از ۹۰ درصد از پاسخگویان بیش از سه سال در شبکه‌های اجتماعی مجازی حضور دارند که این بدان معناست که فضای مجازی آبخشور دریافت اطلاعات افراد جامعه است و درصد پاسخ‌گویی به سوالات مربوط به بُعد آگاهی سیاسی بسیار معنادار است که نشان‌دهنده این واقعیت است که ۵۹ درصد از پاسخگویان اخبار سیاسی خود را در شبکه‌های اجتماعی مجازی (واتساپ، تلگرام، اینستاگرام، توئیتر و...) دنبال می‌کنند. این یافته با نتایج تحقیقی که ترکمانی، ازکیا و ساروخانی (۱۳۹۷) با عنوان نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در جامعه‌پذیری سیاسی جوانان با تأکید بر دسترس‌پذیری رسانه‌ای و کاربر فعال انجام داد، همخوانی دارد.

بنابراین، انتظار می‌رود که فرهنگ و سبک زندگی سیاسی دانشجویان بیش از اینکه از عوامل سنتی خانواده و مدرسه تأثیر بپذیرد، از شبکه‌های اجتماعی متأثر باشد. اما این تحقیق حقایق دیگری را نیز کشف کرده است.

در مورد تطبیق میزان تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی مجازی، شبکه سنتی خانواده و شبکه سنتی مدرسه بر مؤلفه‌های جامعه‌پذیری سیاسی می‌توان گفت:

تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی مجازی بر شناخت نظام سیاسی از شبکه سنتی خانواده و مدرسه بیشتر است.

تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی مجازی بر ارزش‌های سیاسی از تأثیرگذاری شبکه سنتی خانواده و شبکه سنتی مدرسه برای جامعه‌پذیری رسمی کمتر است. اما تأثیرگذاری این شبکه‌ها در تقویت جامعه‌پذیری غیر رسمی بیشتر است.

تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی مجازی بر اعتماد سیاسی از شبکه سنتی خانواده و شبکه سنتی مدرسه کمتر است. در واقع در جهت عکس اعتماد قرار دارد، بدین معنا که هرچه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشتر شود، سطح اعتماد کاهش می‌یابد.

تأثیرگذاری شبکه اجتماعی مجازی بر مشارکت سیاسی رسمی از شبکه سنتی خانواده و شبکه سنتی مدرسه بیشتر است. اما تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی مجازی بر مشارکت غیررسمی و در جهت عکس جامعه‌پذیری رسمی بیشتر از عوامل سنتی است.

از حیث برای تأثیرگذاری، شبکه‌های اجتماعی مجازی در جهت منفی عمل می‌کنند و به جای تحکیم جامعه‌پذیری سیاسی مورد نظر نظام، آنها را تضعیف می‌کنند. گرچه در این مورد به تحقیقاتی با جامعه آماری بزرگ‌تر نیاز است.

به‌رغم اینکه شبکه‌های اجتماعی مجازی سلطه قابل‌تاملی در جامعه پیدا کرده‌اند اما نتوانسته‌اند مانع از انتقال همه ارزش‌ها شود. مانند: افتخار به ایرانی بودن و به حق بودن در هشت سال دفاع مقدس.

در مجموع، شبکه‌های اجتماعی مجازی و خانواده و مدرسه بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان تأثیر دارند. پیشی گرفتن شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عوامل سنتی (خانواده و مدرسه) یک واقعیت است. اما یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که باوجود توسعه و نفوذ شبکه‌های اجتماعی مجازی در همه تاروپود زندگی دانشجویان اما هنوز عوامل خانواده و مدرسه دارای تأثیر هستند. البته پاره‌ای عوامل متعدد زمینه‌ای و مداخله‌گر در تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی مجازی و خانواده و مدرسه بر جامعه‌پذیری سیاسی وجود دارند که می‌توان آنها را با پژوهش‌های علمی کشف کرد و از این رهگذر جهت‌های جامعه‌پذیری از ناحیه شبکه‌های اجتماعی مجازی و یا خانواده و مدرسه را به سمت ارزش‌های اصیل انقلابی و اسلامی تنظیم کرد.

فهرست منابع

۱. احمدپور، بابک (۱۳۹۶)، تبیین جامعه‌شناختی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در جامعه‌پذیری سیاسی جوانان شهر تهران، *مجله جهانی رسانه*، ۱۳ (۱)، صص ۶۶-۲۹.
۲. قوام، عبدالعلی (۱۳۶۹)، درآمدی بر جامعه‌پذیری سیاسی، *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی*، ۴، صص ۲۳۸-۲۲۷.
۳. حق‌شناس، علی محمد و همکاران (۱۳۸۷)، *فرهنگ معاصر هزاره*، تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
۴. عالم، عبدالرحمن (۱۳۷۳)، *بنیادهای علم سیاست*. تهران: نشر نی.
۵. بخشایش اردستانی، احمد (۱۳۸۲)، *درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی*، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد.
۶. راش، مایکل (۱۳۷۷)، *جامعه و سیاست مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی*، ترجمه منوچهر صبوری. تهران: انتشارات سمت.
۷. عابدی اردکانی، محمد (۱۳۹۳)، توسعه نیافتگی سیاسی از منظر فرهنگ سیاسی نخبگان در ایران (۱۳۸۴-۱۳۶۸)، *پژوهشنامه علوم سیاسی*، ۹ (۴)، صص ۱۶۹-۱۳۳.
۸. شایان مهر، علیرضا (۱۳۷۷)، *دایره‌المعارف تطبیقی علوم اجتماعی*. تهران: انتشارات کیهان.
۹. سرایی، حسن (۱۳۷۲)، *مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری در تحقیق*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۱۰. مسعودنیا و همکاران (۱۳۸۸)، تأثیر آگاهی سیاسی دانشجویان بر تغییر نگرش آنها نسبت به مشروعیت نظام سیاسی، *پژوهشنامه علوم سیاسی*، ۴ (۳۶)، صص ۲۳۰-۲۰۱.
۱۱. حیدری، داود (۱۳۸۷)، آشنایی با چند مفهوم اساسی در حوزه سیاست، *فصلنامه رشد آموزش علوم اجتماعی*، ۳، صص ۲۱-۱۲.
۱۲. ایمانی، محمد تقی (۱۳۶۹)، *جامعه‌پذیری سیاسی*، *مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان*، ۳، صص ۹۶-۸۱.
۱۳. جوادی، سید احمد (۱۳۸۲)، *جامعه‌پذیری سیاسی و پایداری حکومت‌ها*، *نشریه مطالعات دفاعی استراتژیک*، ۱۶، صص ۹۶-۸۵.

۱۴. اسدنژاد و همکاران (۱۳۹۸)، مقایسه نقش خانواده و مدرسه در جامعه‌پذیری دینی، فصلنامه تربیت اسلامی، ۱۵ (۳۲)، صص ۹۳-۱۱۶.
۱۵. دسترنج، منصوره (۱۳۹۲)، بررسی رابطه ویژگی‌های خانواده با جامعه‌پذیری فرزندان، فصلنامه زن و مطالعات خانواده، ۶ (۲۲)، صص ۷۹-۹۸.
۱۶. سیدی، زهرا (۱۳۹۲)، تأثیر مدرسه بر فرایند جامعه‌پذیری دانش‌آموزان شهر گرگان در مقایسه با سایر عوامل اجتماعی شدن، نشریه جامعه و مدرسه، ۱، صص ۸-۱۲.
۱۷. روایی، س. (۱۳۷۸)، بررسی چگونگی الگوپذیری دانش‌آموزان دختر دبیرستانی منطقه ۱۷ آموزش و پرورش شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۸. راسخ، کرامت‌الله (۱۳۹۸)، تأثیر محیط آموزشی و رسانه‌های ارتباط جمعی بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان دانشگاه شیراز، فصلنامه دانش سیاسی، ۱۵ (۲۹)، صص ۸۱-۱۰۱.
۱۹. حاضری، علی و شریفی اسماعیل، محمد (۱۳۸۸)، بررسی تجربه جامعه‌پذیری دانش‌آموزان سال اول و دوم دبیرستان‌های پسرانه شهر تهران و مقایسه آن با دو نسل قبل از خود، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۰ (۴)، صص ۴۳-۷۲.
۲۰. جعفری، علی (۱۳۹۳)، بررسی نقش اینترنت در توسعه سیاسی، پژوهش‌های ارتباطی، ۲۱ (۷۷)، صص ۱۴۲-۱۲۳.
۲۱. عبدالهیان، حمید (۱۳۸۸)، تبیین رابطه کاربری اینترنت و مشارکت سیاسی در ایران، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۰ (۴)، صص ۱۳۰-۱۵۹.
۲۲. احمدپور ترکمانی، بابک (۱۳۹۷)، نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در جامعه‌پذیری سیاسی جوانان با تأکید بر دسترس‌پذیری رسانه‌ای و کاربر فعال. فصلنامه مطالعات رسانه‌ای، ۱۳ (۴۱)، صص ۲۱-۳۹.
۲۳. آلموند، گابریل و دیگران (۱۳۷۷)، چهارچوب نظری برای سیاست تطبیقی، ترجمه علیرضا طیب، تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۲۴. گلوردی، ابوطالب (۱۳۸۳)، سنجش میزان تحقق جامعه‌پذیری سیاسی رسمی در نسل جدید انقلاب (مورد مطالعه دانش‌آموزان سوم دبیرستان شهرستان اصفهان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی.

۲۵. حسینی، سید حسن و همکاران (۱۳۸۱)، بررسی تأثیر خانواده بر جامعه‌پذیری سیاسی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه تهران)، *مجله تخصصی جامعه‌شناسی*، ۱، صص ۸۲-۶۷.
۲۶. مهرداد، هرمز (۱۳۷۶)، *جامعه‌پذیری سیاسی*. تهران: شرکت انتشارات پاژنگ.
۲۷. گرت، استفانی (۱۳۸۰)، *جامعه‌شناسی جنسیت*. ترجمه کتابیون بقایی، تهران: نشر دیگر.
۲۸. مظفری فاروق، امین و یوسفی اقدم، رحیم (۱۳۸۸)، عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری دانشجویان دکتری با نقش محقق (مطالعه موردی دانشجویان دکتری دانشگاه تبریز)، *مجله سیاست علم و فناوری*، ۲ (۳)، صص ۱۷-۳۲.
۲۹. خواجه سروی، غلامرضا (۱۳۹۴)، عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی ایران. *مجله جستارهای سیاسی معاصر*، ۶ (۴)، صص ۵۵-۳۱.
۳۰. شیری، حامد (۱۳۹۴)، *جامعه‌پذیری سیاسی و فرهنگ سیاسی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
31. Scruton, Roger; *The Dictionary of political thought*, Palgrave Macmillan, (2007), Edition3, p. 649.
32. Berthon, P. R, Pitt, L. F., Plangger, K. & Shapiro, D. (2012), Marketing meets Web 2.0, social media, and creative consumers: Implications for international marketing strategy. *Business Horizons*, 55 (3): pp. 261-271.
33. Bertot, J. C., Jaeger, P. T., & Grimes, J. M (2010), Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anticorruption tools for societies. *Government Information Quarterly*, 27 (3): 264-271.
34. Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007), "Social network sites: definition, history, and scholarship", *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13 (1): 210-230.
35. Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007), Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13 (1), article 11. <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html> (access: Apr. 22, 2010).
36. Colman. J. (1965), *Education and the political Development*, Princeton university press.
37. Langton, Kenneth P. (1969), *Political Socialization*, London, Oxford university press, Inc
- .Easton, D. and Hess, R. D, (1962), "The Childs Political World", *Midwest Journal of Political Science*, Vol. 96.